

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΟΥ
Δ.Π.Θ.
ΤΜΗΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ Δ.Π.Θ ΣΕ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ
ΤΟ Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ-ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ
ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΣΤΙΣ Τ.Π.Ε ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ –
ΨΥΧΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΤΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ

**ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ-Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ. ΔΟΜΕΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΚΑΙ
ΔΟΜΕΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ**

ΒΑΡΔΑΛΗ ΝΤΟΡΙΤΑ και Α.Ε.Μ.:

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Εργασία Ειδίκευσης υποβλήθηκε στο Τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας Δ.Π.Θ. σε συνεργασία με το Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. και Δημόκριτος – Ινστιτούτο Πληροφορικής και Επικοινωνιών για την απόκτηση του τίτλου μεταπτυχιακών σπουδών ειδίκευσης στις επιστήμες των Τ.Π.Ε. και Ειδικής Αγωγής – Ψυχοπαιδαγωγικής της Ένταξης

Η τριμελής επιτροπή:

Επιβλέπων καθηγητής: Κ. Μαντάς Παναγιώτης

2^{ος} Μέλος: Κ. Λουκέρης Διονύσιος

3^{ος} Μέλος: Κ. Καραμπατζάκη Ζωή

Κομοτηνή, 2023

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς αποτελεί πλέον μείζονα εκπαιδευτική πολιτική για τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και τα παιδιά με αναπηρία και αναδύεται ως μέσο δημιουργίας κοινωνιών χωρίς αποκλεισμούς με ίσες ευκαιρίες. Ωστόσο, υπάρχουν ανησυχίες σχετικά με τον αντίκτυπο αυτών των αλλαγών στο εκπαιδευτικό σύστημα και την πιθανότητα να γίνουν πραγματικότητα. Οι ανησυχίες και οι αντιρρήσεις των εκπαιδευτικών για την ένταξη βασίζονται κυρίως στην ποικιλομορφία των μαθησιακών δυσκολιών, στα μαθησιακά αποτελέσματα που μπορεί να προκύψουν από την εφαρμογή αυτών των πρακτικών και στην έλλειψη εμπιστοσύνης των εκπαιδευτικών στη διδασκαλία σε ένα περιβάλλον χωρίς αποκλεισμούς.

Στην παρούσα διπλωματική εργασία, εξετάζουμε το ρόλο των εκπαιδευτικών απέναντι στην ένταξη, ενώ ταυτόχρονα, αναλύουμε τις τρέχουσες πολιτικές και πρακτικές τόσο στο διεθνές περιβάλλον όσο και στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Τα αποτελέσματα αποκάλυψαν ότι οι εκπαιδευτικοί κατέχουν καθοριστικό ρόλο στην ένταξη των μαθητών με αναπηρίες στο σχολικό περιβάλλον, συνδυαστικά με τις δομές υποστήριξης που συναντώνται στο εκάστοτε εκπαιδευτικό σύστημα. Ωστόσο, επεσήμαναν ορισμένα ζητήματα και εμπόδια στην εφαρμογή της ένταξης. Συνεπώς, υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής στην Ελλάδα θα πρέπει να στοχεύουν στην αύξηση της χρηματοδότησης για την κατάρτιση και την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών.

Λέξεις – Κλειδιά : εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς, ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, εκπαιδευτική πολιτική, ένταξη, δομές ένταξης και υποστήριξης, διεθνείς και ευρωπαϊκές πολιτικές.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Αντωνοπούλου, Κ. (2000) Εξωσχολική Μάθηση Παιδιών με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες στην Ελλάδα [Ιστοσελίδα]. Διατίθεται από: www.isec2000.org.uk/abstract/papers_a/antonopo_1.htm

Γελαστοπούλου, Μ. και Κουρμπέτης, Β. (2017). Η χρήση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών για την ενταξιακή εκπαίδευση στην Ελλάδα. Στην έρευνα για την ηλεκτρονική μάθηση και τις ΤΠΕ στην εκπαίδευση. Cham: Springer, σελίδες 243–55.

Γκότοβος, Α. (1994) Παιδαγωγική αλληλεπίδραση. Αθήνα: Gutenberg, σελ. 112.

Δράκος, Γ. (2002) Σύγχρονα Ζητήματα Ειδικών Παιδαγωγικών: Προβληματισμοί, Αναζητήσεις και Προοπτικές. Αθήνα: Ατραπός, σελ. 60-62.

Ευσταθίου, Μ., Κλειδοπούλου, Α. & Βουρβούλης, Γ. (επιμ.) (2000) Προγράμματα Σπουδών Σχολικών Μονάδων Ειδικής Αγωγής. Αθήνα: Ατραπός, σελ. 177-178, 183, 189.

Ζαφειροπούλου, Μ. & Ρούσση, Χ. (1999) Ειδική Αγωγή: Πιλοτική Διερεύνηση Απόψεων Μαθητών Λυκείου και Πανεπιστημίου. *New Education Journal*, 91, σελ 133-150.

Ζωνιού-Σιδέρης, Α. (1998) Άτομα με ειδικές ανάγκες και η εκπαίδευσή τους. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σελ 117, 202-203.

Ζωνιού-Σιδέρης, Α. (επιμ.) (2000) Inclusion: Utopia or Reality? Η εκπαιδευτική και πολιτική πτυχή της ένταξης των μαθητών με ειδικές ανάγκες. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σελ 32-38, 41-42, 46, 52, 257-259, 262-264, 268.

Ζωνιού-Σιδέρης, Α. (επιμ.) (2000β) Άτομα με Ειδικές Ανάγκες και η Ένταξή τους. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σελ 76.

Ζωνιού-Σιδέρης, Α. (2005) Ένταξη Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες και Προγράμματα Σπουδών [ιστοσελίδα]. Διατίθεται από: www.specialeducation.gr/print.php?sid=321

Ζωνιού –Σιδέρη Α. (1998), Οι ανάπηροι και η εκπαίδευσή τους, Ψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση της ένταξης, Αθήνα, Εκδόσεις: Ελληνικά Γράμματα.

Ζώνιου – Σιδέρη Α, (2012), Σύγχρονες Ενταξιακές προσεγγίσεις: Θεωρία & Πράξη, Αθήνα: Πεδίο.

Ημέλλου, Όλγα (2003α). Ήπιες δυσκολίες μάθησης. Προσεγγίσεις στο γενικό σχολείο. Αθήνα: Ατραπός.

Ημέλλου, Όλγα (2003β). Από την οικολογική αξιολόγηση στην ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση. Στο Χαρούπιας, Α. (επιμ.). Βελτίωση των συνθηκών ένταξης στο εκπαιδευτικό σύστημα ατόμων με πολλαπλές αναπηρίες. Πρακτικά Επιμορφωτικών Σεμιναρίων. Ιωάννινα & Θεσσαλονίκη: ΥΠ.Ε.Π.Θ. & ΕΡ.Ε.Θ.Α. Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Ημέλλου, Ο. & Χαρούπιας, Α. (2006). Ο ρόλος του αναστοχαζόμενου παιδαγωγού του Τμήματος Ένταξης στη συνδιαμόρφωση κλίματος ποιοτικής αλλαγής στις καθημερινές εκπαιδευτικές πρακτικές ισότιμης συνεκπαίδευσης στο γενικό σχολείο. Μια κριτική προσέγγιση της αναποτελεσματικότητας των top-down εκπαιδευτικών αλλαγών στην ειδική εκπαίδευση. Στο Μπαγάκης, Γιώργος (επιμ.). Εκπαιδευτικές αλλαγές: Η παρέμβαση του εκπαιδευτικού και του σχολείου. Αθήνα: Μεταίχιμο.

Ημέλλου, Όλγα (2007α). Πρακτικές σχεδιασμού και υλοποίησης ατομικών προγραμμάτων εκπαίδευσης μαθητών με ήπιες δυσκολίες μάθησης στο γενικό σχολείο. Η υπάρχουσα κατάσταση, κριτική και προτάσεις βελτίωσης. Στο Ορφανός Πέτρος (επιμ.). Η ειδική αγωγή στην κοινωνία της γνώσης. 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ειδικής Αγωγής με διεθνή συμμετοχή, σ. 152-162. Εταιρεία Ειδικής Παιδαγωγικής Ελλάδος σε συνεργασία με τον Τομέα Ειδικής Παιδαγωγικής & Ψυχολογίας Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Αθηνών. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη

Κουρέα, Λ. & Φτιάκα, Η. (2003) Οι στάσεις των μαθητών χωρίς ειδικές ανάγκες απέναντι στους συμμαθητές τους με ειδικές ανάγκες που εντάσσονται στο γενικό σχολείο. New Education Journal, 107, σελ. 133-146.

Κουρκούτας, Ι. (2003) Ένταξη Παιδιών με Ειδικές Ανάγκες στην Τάξη. Περιοδικό Εκπαιδευτικής Κοινότητας, 65, σελ. 26-33.

Κουρουμπλής, Π. (2000) Το δικαίωμα στη διαφορά: Οι επιπτώσεις της κοινωνικής προκατάληψης και της θεσμικής παρέμβασης στη ζωή των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Στον

Κουρκούτα, Ι. Ένταξη Παιδιών με Ειδικές Ανάγκες στην Τάξη. Περιοδικό Εκπαιδευτικής Κοινότητας, 65, σελ 26-33.

Κουτάντος, Δ. (2000) Ένα κατάλληλο προσχολικό πλαίσιο για παιδιά με υπολειμματική όραση. *New Education Journal*, 96, σελ. 137-148. Στην Κουρέα, Λ. & Φτιάκα, Η. Η στάση των μαθητών χωρίς ειδικές ανάγκες απέναντι στους συμμαθητές τους με ειδικές ανάγκες που εντάσσονται στο γενικό σχολείο. *New Education Journal*, 107, σελ 133-146.

Κουτσοκόστας, Γ. Γκ. και Άλισον Άλμπορζ. (2010). Οι αντιλήψεις των Ελλήνων καθηγητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για την ενταξιακή εκπαίδευση και την ύπαρξη μαθητών με σύνθετες μαθησιακές δυσκολίες στην τάξη/σχολείο. *Ευρωπαϊκή Εφημερίδα της Ειδικής Αγωγής* 25: 149–64.

Κυπριωτάκης, Α. (επιμ.) (2000) Πρακτικά Συνεδρίου Ειδικής Αγωγής. Ρέθυμνο.

Λαμπροπούλου, Β. (2006) Απόψεις και εμπειρίες κωφών μαθητών για τις σπουδές τους σε ειδικά και γενικά σχολεία [Ιστοσελίδα]. Διατίθεται από: www.specialeducation.gr/print.php?sid=341

Λαμπροπούλου, Β. & Παντελιάδου, Σ. (2000) Ειδική Αγωγή στην Ελλάδα. Στο Κυπριωτάκης, Α. (επιμ.) Πρακτικά Συνεδρίου Ειδικής Αγωγής. Ρέθυμνο.

Λιαράκου, Γ. (2002) Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Εργαλείο για την Ένταξη των Παιδιών με Ειδικές Ανάγκες στη Γενική Εκπαίδευση. *Περιοδικό Σύγχρονης Εκπαίδευσης*, 124, σελ.104-110.

Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων (2005) Καμία αναγνώριση της γραφής Braille από το κράτος [Ιστοσελίδα]. Διατίθεται από: www.specialeducation.gr/print.php?sid=249

Μαριόλας, Ι. (2000) Αναγκαιότητα ή όχι για την ένταξη των τυφλών παιδιών στο Γενικό Σχολείο, Στο Ζωνιού-Σιδέρη, Α. (επιμ.) Ένταξη: Ουτοπία ή Πραγματικότητα;: Η εκπαιδευτική και πολιτική διάσταση της ένταξης μαθητών με ειδικές ανάγκες. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σελ. 249-255.

Μόσχος, Γ., Στρατιδάκη, Σ. & Μπαφέ, Ν. (2009). Εφαρμογή του θεσμού της παράλληλης στήριξης μαθητών με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Πόρισμα (ν. 3094/03 «Συνήγορος του Πολίτη & άλλες διατάξεις» Άρ. 4 §6). Ανακτημένο από το δικτυακό τόπο: <http://www.0-18.gr/downloads/porisma-efarmogi-toy-thesmoy-tis-parallilis-stiriksis-mathiton-me-anapiria-i-me-eidikes-ekpaideytikes-anagkes>

MacBeath, John (2001). Η αυτοαξιολόγηση στο σχολείο. Ουτοπία και πράξη. Μετάφραση-Επιμέλεια: Χ. Δούκας, Ζ. Πολυμεροπούλου. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Ξηρομερίτη, Α. (1996) Διαχρονική Ανάλυση των Στάσεων των Μαθητών απέναντι στα Άτομα με Ειδικές Ανάγκες. Εισήγηση στο 5ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ψυχολογικής Έρευνας. Πάτρα. Στο Ζαφειροπούλου, Μ. & Ρούσση, Χ. (1999) Ειδική Αγωγή: Πιλοτική διερεύνηση των απόψεων μαθητών Λυκείου και Πανεπιστημίου. *New Education Journal*, 91, σελ 133-150.

Ξηρομερίτη, Α. (1997) Ειδική Αγωγή: Θεωρητικές Αρχές-Ερευνητικά Δεδομένα και Παρέμβαση. Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών, σελ 32.

Πανοπούλου-Μαράτου, Ο. (2000) Παιδιά με Διαταραχές στην Ανάπτυξη και την Ένταξη. Στο Ζωνιού-Σιδέρη, Α. (επιμ.) Ένταξη: Ουτοπία ή Πραγματικότητα;: Η εκπαιδευτική

και πολιτική διάσταση της ένταξης μαθητών με ειδικές ανάγκες. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σ. 141-151.

Παντελιάδου, Σ. (1995) Η Θέση των Παιδιών με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες στις Κανονικές Τάξεις: Μια Ερευνητική Προσέγγιση. Περιοδικό Σύγχρονης Εκπαίδευσης, 82-83, σελ 90-96.

Παντελιάδου, Σ. & Κωτούλας, Β. (1997) Σχολική Ένταξη Ατόμων με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες: Μια Πρόταση. Modern Education Journal, 96-97, σελ.136-145.

Παπακωνσταντίνου, Γιώργος (2008). Εισαγωγή καινοτομιών στην εκπαιδευτική μονάδα: Ο ρόλος του διευθυντή. Στο: Στο: Παπαναούμ, Ζωή (επιμ). Διαπολιτισμική εκπαίδευση και αγωγή: Οδηγός επιμόρφωσης, σ. 231-240. Θεσσαλονίκη.

Παπαναστασίου, Κ. (1996) Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας. Λευκωσία: Theopress Ltd. Στο Κουρέα, Λ. & Φτιάκα, Η. (2003) Οι στάσεις των μαθητών χωρίς ειδικές ανάγκες απέναντι στους συμμαθητές τους με ειδικές ανάγκες που εντάσσονται στο γενικό σχολείο. Περιοδικό Σύγχρονης Εκπαίδευσης, 107, σελ. 133-146.

Παπασπύρου, Χ. (2000) Ένταξη των κωφών στη γενική εκπαίδευση: επίλυση του γλωσσικού προβλήματος. Στο Ζωνιού-Σιδέρη, Α. (επιμ.) (2000) Συμπερίληψη: Ουτοπία ή πραγματικότητα; Η εκπαιδευτική και πολιτική πτυχή της ένταξης των μαθητών με ειδικές ανάγκες. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σελ. 169-212.

Παπτανίκου, Ι. (1977) Ενσωμάτωση συναισθηματικά διαταραγμένων παιδιών. Στο Πολυχρονοπούλου, Σ. (1999) Η Εκπαιδευτική και Κοινωνική Πολιτική του Υπουργείου Παιδείας για την Παροχή Υπηρεσιών Ειδικής Αγωγής σε Παιδιά με Ειδικές Ανάγκες. Περιοδικό Σύγχρονης Εκπαίδευσης, 90, σελ. 87-103.

Πολυχρονοπούλου, Σ. (1999) Η Εκπαιδευτική και Κοινωνική Πολιτική του Υπουργείου Παιδείας για την Παροχή Υπηρεσιών Ειδικής Αγωγής σε Παιδιά με Ειδικές Ανάγκες. Περιοδικό Σύγχρονης Εκπαίδευσης, 90, σελ. 87-103.

Στασινός, Δ. (1991) Ειδική Αγωγή στην Ελλάδα: Προοπτικές, Θεσμοί και Πρακτικές. Κρατική και ιδιωτική πρωτοβουλία (1906-1989). Αθήνα: Gutenberg, σελ. 237-239.

Στυλιανίδου, Φ., Μπαγάκης, Γ. & Σταμοβλάσης, Δ. (2004) Προσέλκυση, ανάπτυξη και διατήρηση αποτελεσματικών εκπαιδευτικών: Έκθεση ιστορικού ανά χώρα για την Ελλάδα [ιστοσελίδα]. Διαθέσιμο από: www.oecd.org/dataoecd/24/20/30101431.pdf

Σιδέρη Α. (2000), Σύγχρονες ενταξιακές προσεγγίσεις, Αθήνα, Εκδόσεις: Ελληνικά Γράμματα.

Τσαγκαράκη, Ι. (1995) Η Δομή της Ειδικής Αγωγής σήμερα: Εκπαιδευτική Έρευνα. Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Τομέας Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

Τζουριάδου, Μ. , Μπιζαράκη, Π. (1990), Μοντέλο αντιμετώπισης μαθησιακών δυσκολιών, Στο Ελληνική Εταιρεία Ψυχικής Υγιεινής και Νευροψυχιατρικής του παιδιού. Σεμινάριο : Μαθησιακές Δυσκολίες, Σύγχρονες απόψεις και τάσεις. Αθήνα, Εκδόσεις: Ελληνικά Γράμματα: σελ. 95-104.

Τζουριάδου, Μ. & Μπάρμπας, Γ. (2003) Παιδιά με Ειδικές Ανάγκες στο Νηπιαγωγείο: Απόψεις Νηπιαγωγών [Ιστοσελίδα]. Διατίθεται από: www.specialeducation.gr/print.php?sid=122

Χρονοπούλου, Α. (2001) Ειδική Αγωγή: Ο καθρέφτης της κοινωνίας. *Modern Education Journal*, 121, σελ 57-58.

Ξενόγλωσση

Ainscow, Mel (2000). Reaching out to all learners. Some opportunities and challenges. In Daniels, Harry (ed). *Special education re-formed. Beyond rhetoric?* Chapter 6: 101-122. Falmer Press.

Alghazo, E. M., Hamzah D., and Ibrahim A. Algaryouti. (2003). Attitudes of pre-service teachers towards persons with disabilities: Predictions for the success of inclusion. *College Student Journal* 37: 515–22.

Alghazo, Emad M., Naggat Gaad, and Eman El. (2004). General education teachers in the United Arab Emirates and their acceptance of the inclusion of students with disabilities. *British Journal of Special Education* 31: 94–99.

Antoniou, Al St., Polychroni, F. and Kotroni, Ch. (2009). Working with Students with Special Educational Needs in Greece: Teachers' Stressors and Coping Strategies. *International Journal of Special Education* 24: 100–11.

Barton, L. (2000) The Politics of Inclusion. In Zoniou-Sideris, A. (ed.) *Inclusion: Utopia or Reality? The Educational and Political Aspect of the Inclusion of Students with Special Needs*. Athens: Greek Letters, pp 57-70.

Booth, T., Ainscow, M., Black-Hawkins, K., Vaughan, M. & Shaw, L. (2000) *Index for Inclusion: Developing Learning and Participation in Schools*. Bristol: Centre for Studies in Inclusive Education (CSIE), pp 12-13, 27.

Carrier, J. (1983) Masking the Social in Educational Knowledge: The Case of Learning Disability Theory. *American Journal of Sociology*, 8-5, pp 948-974.

Cole, C. M., Waldron, N., & Majd, M. (2004). Academic progress of students across inclusive and traditional settings. *Mental Retardation*, 42, 136–144.

Dale, N. (1996) *Working with the Families of Children with Special Needs*. London: Routledge.

Emerson, E., McGill, P. & Mansell, J. (1994) *Severe Learning Disabilities and Challenging Behaviours: Designing High Quality Services*. London: Chapman and Hall.

European Agency (2001) Expert Meeting in Athens, Greece [Website]. Available from: www.european-agency.org

Ellins, J., and Porter, J. (2005). Departmental differences in attitudes to special educational needs in the secondary school. *British Journal of Special Education* 32: 188–95.

Forlin, Chris, and Dianne Chambers. (2011). Teacher preparation for inclusive education: Increasing knowledge but raising concerns. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education* 39: 17–32.

Forlin, Chris, Tim Loreman, Umesh Sharma, and Chris Earle. (2009). Demographic differences in changing pre-service teachers' attitudes, sentiments and concerns about inclusive education. *International Journal of Inclusive Education* 13: 195–209.

Gal, Eynat, Naomi Schreur, and Batya Engel-Yeger. (2010). Inclusion of Children with Disabilities: Teachers' Attitudes and Requirements for Environmental Accommodations. *International Journal of Special Education* 25: 89–99.

Galvin, P. & Costa, P. (1994). Building Better Behaved Egective Support at the Whole-School Level. In Kourkoutas, I. (2003) *Inclusion of Children with Special Needs in the Classroom*. *Educational Community Journal*, 65, pp 26-33.

Gash, H. (1996) *Changing Attitudes Towards Children with Special Needs*. *European Journal of Special Needs Education*, 11(3), pp 357-366.

Gething, L., Wheeler, B., Cote, J., Furnham, A., Hudek-Knezevic, J., Kumpf, M., Rola, J and Sellick, K. (1997). An international validation of the interaction with disabled person's scale. *International Journal of Rehabilitation Research*. *Internationale Zeitschrift fur Rehabilitationsforschung*. *Revue Internationale de Recherches de Readaptation* 20: 149–58.

Gross, J. (1993) *Special Educational Needs in the Primary School: A Practical Guide*. Buckingham: Open University Press.

Hayden, C. (1997) *Children Excluded from Primary School: Debates, Evidence, Responses*. Buckingham: Open University Press.

Hornby, G., Atkinson, M. & Howard, J. (2000) *Controversial Issues in Special Education*. London: David Fulton, pp 68, 79.

Karsten, S., Peetsma, T., Roeleveld, J., & Vergeer, M. (2001). The Dutch policy of integration put to the test: Differences in academic and psychosocial development of pupils in special and mainstream education. *European Journal of Special Needs Education*, 16, 193–205.

Koutrouba, K., Vamvakari, M. & Theodoropoulos, H. (2008). SEN students' inclusion in Greece: Factors influencing Greek teachers' stance. *European Journal of Special Needs Education* 23: 413–21.

Lacey, P. & Lomas, J. (1997) *Support Services and the Curriculum: A Practical Guide to Collaboration*. London: David Fulton, pp 83.

Lacey, P. & Ouvry, C. (1998) *People with Profound and Multiple Learning Difficulties*. London: David Fulton, pp 127-128.

Lally, J. (2002) *Promoting Well-Being and Preventing Challenging Behaviour*. (2nd Ed). Manchester: Manchester Learning Disability Partnership.

Lambropoulou, V. & Panteliadou, S. (1995) Inclusive Education: The Greek Experience. In O'Hanlon, C. (ed) Inclusive Education in Europe: Critical Perspectives. London: David Fulton, pp 49-60.

Lamoral, P. (1989). Handynet database for educational software. In Struiksma Chris and Meijer Frans (eds). Integration at work. The first European Community Conference on handicap and education. The Netherlands: Commission of the European Communities, Ministry of education and Science of the Netherlands, Pedologisch Instituut Rotterdam, Union of Organizations for the Handicapped in Rotterdam.

Lewis, A. & Lewis, V. (1988) Young Children's Attitudes after a Period of Integration Towards Peers with Severe Learning Difficulties. *European Journal of Special Needs Education*, 3(3), pp 161-171.

Lewis, A. & Lewis, V. (1987) The Attitudes of Young Children Towards Peers with Severe Learning Difficulties. *British Journal of Developmental Psychology*, 5, pp 287-292.

Lindsay, G. (2007). Annual review: educational psychology and the effectiveness of inclusive education/mainstreaming. *British Journal of Educational Psychology*, 77, 1–24.

Liman, A. N., Adebisi, R. O., Jerry, J. E. & Adewale, H. G. (2015). Efficacy of assistive technology on the educational programme of children with learning disabilities in inclusive classrooms of Plateau State Nigeria. *Journal of Educational Policy and Entrepreneurial Research*, 2 (2), 23 – 25.

Maras, P. (1993) The Integration of Children with Disabilities into the Mainstream: Effects of School and Age on Children's Attitudes Toward Disability. University of Kent at Canterbury. In Kourea, L. & Phtiaka, H. (2003) The Attitudes of Students without Special Needs Towards their Integrated in the General School Classmates with Special Needs. *New Education Journal*, 107, pp 133-146.

Markussen, E. (2004). Special education: Does it help? A study of special education in Norwegian upper secondary schools. *European Journal of Special Needs Education*, 19, 33–48.

Marston, D. (1996). A comparison of inclusion only, pull-out only, and combined service models for students with mild disabilities. *The Journal of Special Education*, 30, 121–132.

Meijer, C. J. W. (2004). WSNS Welbeschouwd [Back to School Together Again Considered]. Antwerpen: Garant.

Myklebust, J. O. (2007). Diverging paths in upper secondary education: Competence attainment among students with special educational needs. *International Journal of Inclusive Education*, 11, 215–231.

Sehrbrock, P. (2000) Integration and Inclusion: Two Sides of the Same Coin? In Zoniou-Sideris, A. (ed.) (2000) Inclusion: Utopia or Reality? The Educational and Political Aspect of the Inclusion of Students with Special Needs. Athens: Greek Letters, pp 89-106.

May, D. (ed.) (2000) Transition and Change in the Lives of People with Intellectual Disabilities. London: Jessica Kingsley Publications, pp 46, 48-51.

O'Hanlon, C. (1993) *Special Education Integration in Europe*. London: David Fulton, pp 64-68, 70, 72-75.

Organisation for Economic Cooperation and Development (No date) Greece. [Website]. Available from: www.oecd.org/dataoecd/6/11/22285393.pdf

Peetsma, T., Vergeer, M., Roeleveld, J., & Karsten, S. (2001). Inclusion in Education: Comparing pupils' development in special and regular education. *Educational Review*, 53, 125–135.

Perrenoud, P. (1997) The Triple Construction of School Failure. *Educational Community*, 43, pp 33-38.

Phtiaka, H. (1996) Are we Ready to Meet the Challenge? Integration, Inclusive Education and Children with Special Educational Needs. Paper presented at the British Educational Research Association (BERA) Annual Conference. University of Lancaster.

Phtiaka, H. (1997) *Special Kids for Special Treatment? How Special Do You Need to Be to Find Yourself in a Special School?* London: Falmer Press.

Romi, Sh. & Leyser, Y. (2006). Exploring inclusion preservice training needs: A study of variables associated with attitudes and self-efficacy beliefs. *European Journal of Special Needs Education* 21: 85–105.

Salend, S. J., & Garrick Duhaney, L. M. (1999). The impact of inclusion on students with and without disabilities and their educators. *Remedial and Special Education*, 20, 114–126.

Sideridis G. S. & Greenwood Ch. R. (1998). Identification and validation of effective instructional practices for children from impoverished backgrounds and those with learning and developmental disabilities using ecobehavioural analysis. *European Journal of Special Needs Education*, 13(2): 145-154.

Subban, P., & Sharma, U. (2006). Primary school teachers' perceptions of inclusive education in Victoria, Australia. *International Journal of Special Education* 21: 42–52.

Stamboltzis, A., Polychronopoulou, S. & Papadopoulos, A. (No date). *Dyslexia in Higher Education in Greece: A Study of Incidence, Provision and Practice* [Website]. Available from: www.ispaweb.org/en/colloquium/nyborg/Nyborg%20Presentations/Stampoltzis.htm

Smeets, E. (2007). *Speciaal of apart: Onderzoek naar de omvang van het speciaal onderwijs in Nederland en andere Europese landen* [Special or different: Research into the size of special education in the Netherlands and other European countries]. Nijmegen: ITS.

Tomlinson, S. (1982) *A Sociology of Special Education*. London: Routledge.

Unesco (1994): *The Salamanca Statement: network for action on special needs education*. Διαθέσιμο στο URL: <https://www.inclusion.com/page/lhtm>

Vlachou, A.D. (1997) *Games for Inclusive Education*. Buckingham Palace: Open University Press.

Vlachou-Balafouti, A. & Zoniou-Sideris, A. (2000) Greek policy practices in the field of special/inclusive education. In Armstrong, F., Armstrong, D. & Barton, L. (Eds.) *Inclusive Education: Policy, Contents and Comparative Perspectives*. London: David Fulton.

Warnock Committee. (1978). Special Educational Needs: The Warnock Report. London: DES.

Wiener, J., & Tardif, C. Y. (2004). Social and emotional functioning of children with learning disabilities: Does special educational placement make a difference? *Learning Disabilities Research & Practice*, 19, 20–32.

Woodcock, St. (2013). Trainee teachers' attitudes towards students with specific learning disabilities. *Australian Journal of Teacher Education* 38: 16–29.

Yada, A., & Savolainen, H. 2017. Japanese in-service teachers' attitudes toward inclusive education and self-efficacy for inclusive practices. *Teaching and Teacher Education* 64: 222–29.

Zonou-Sideri, A. (1997) The inclusion of a visually impaired child in a regular kindergarten. In (without author) *First Steps: Stories on Inclusion in Early Childhood Education*

[Site]. Available from: www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/Home.portal?nfpb=true&eric_viewStyle=list&E .